

«Spøkelsesby» på Berkåk

Gruvesamfunnet Undals Verk ikke lenger liv laga

Av LARS J. VIGGEN og
MONRAD KJELLBY (foto)

BERKÅK: I filmer fra «ville vesten» dukker ofte opp scener fra nedlagte gruvesamfunn og forlatte gullgraverbyer — med mer eller mindre forfalne hus og gater med grasvekst og kratt. Skiltet «SALOON» henger skjært på veggen og på hus merket «HOTEL» tyter spindelveven frem gjennom utslåtte vinduer. Det er «ghost-cities» — spøkelsesbyene.

Men trenger vi å reise helt til Amerika for å finne en spøkelsesby? Nei. Følg bare E6 til litt sønnenfor Berkåk, sving av en sidevei mot sør, og så vet en ikke av før en står rett i en slik «by» — Undals Verk. Øde, stille og forlatt med svart granskog og noen jordlapper omkring.

Vi kom dit en kveld i skumring og regntykke, gikk gjennom grinda forbi silotårn og tilgittret åpning for gruvesjakta — og inn i «gaten» som krøker seg frem mellom flere små og større bygg. Virkelig skummelt, og det trengs ikke mye fantasi for å merke spøkelser. Bare vindtrekk mot et løst bord på veggen er nok.

— Er det spøkelser her? Vi spør tidligere gruveslusk ved Undals Verk, Hans Skamfer som er en av de få som har hus og heim i nærheten av verket.

Litt av hvert i gruva

— Hadde det vært spøkelser her, hadde ikke jeg villet bo så nær verket, svarer han. Men nede i gruva kan det være litt av hvert å høre — særlig ved nattetid.

Hans Skamfer vet hva han snakker om. Han har fulgt med i Undals

Verks utvikling og virke i gode og dårlige tider gjennom en mannsalder til driften sluttet for godt i 1970-årene.

— Når en står stille og lytter i gruvegangen høres mange lyder — litt knitring her, drypp der, steinflis som detter — mystiske ekko gjennom gangene, sier han.

— Blir du redd?

— Nei. Alt har sine naturlige årsaker. Jeg syntes det var fint i gruva. Ikke kaldt om vinteren og ikke varmt om sommeren. Jeg har drevet mest med håndbor og mel-sel, men senere ble det maskinbor. Det har vært gjort mangt et godt dagsverk i gruva her, og særlig vil jeg skryte av ålbyggene. Det var karer som kunne svinge hammeren. Hans Skamfer er 80 år og liker å tusle omkring i anleggsbyen og minnes det som engang var. Enkelte ganger var vi opptil 40 mann, og det var mye gilde og artige karer, sier han. Gjengen bodde i brakka som du ser der. Vi får høre at gruvesjakta går 600 til 700 meter ned i fjellet i 45 graders vinkel. Hans viser hvor malmen kom opp og gikk til «knusa» og derfra videre til siloen hvor den ble tappet over i transportvognene.

Gammelsmia

Vi får også se den gamle smia som skriver seg fra 1860-årene da driften først ble åpnet på Undals Verk. Siloene og «nyknusa» er bygget for 10–12 år siden, og kontorbygg med verksted og lager ble bygget i 1950-årene. På kontorvinduene i 2. etasje henger fremdeles gardinene slik som de hang da gruve-driften ble definitivt slutt i 1971.

— Er det muligheter for at drif-

ten kan gjenopptas? spør vi direktør Johan Jørgen Lange, ved Killingdal gruver, som eier Undals Verk.

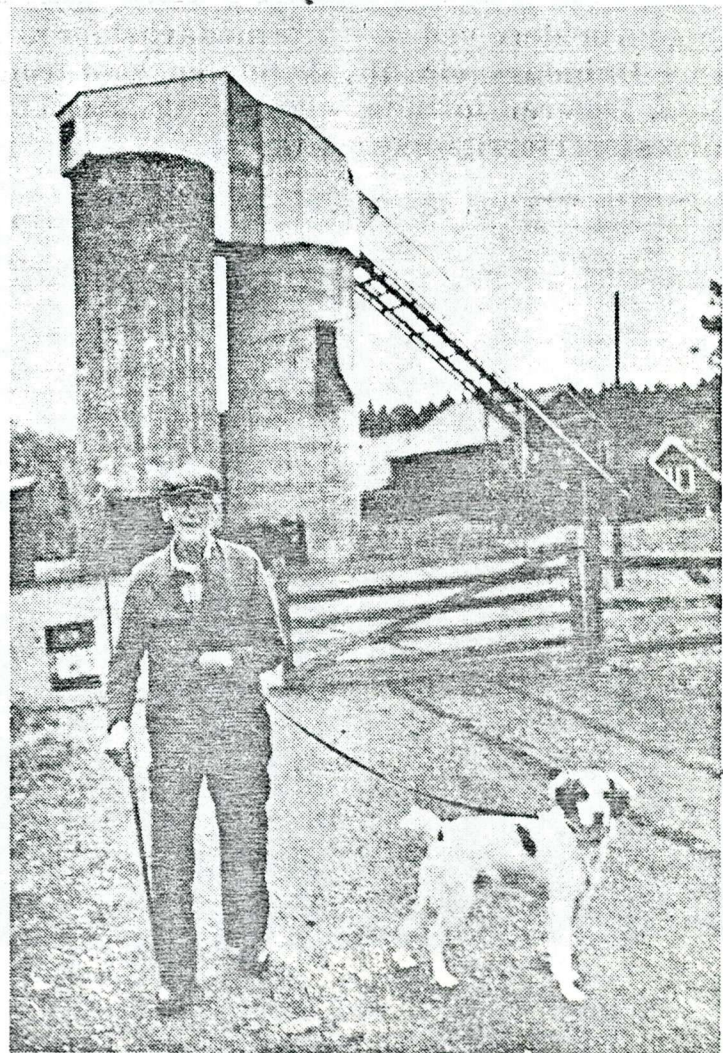
— Slike muligheter eksisterer ikke, lyder svaret.

Altså er bare «spøkelsesbyen» og historien igjen av gruvesamfunnet i Rennebu. Direktør Lange forteller at gruve-driften i Undal begynte i 1860-årene, men det ble en tung start. Gruvekompaniet planla bygging av hestejernbane fra Undal til Støren jernbanestasjon for transport av malmen. Hestejernbanen var beregnet til å koste 33 000 specie-daler. Men da jernbanen var bygget fra Undal og et stykke forbi Berkåk var pengene brukt opp, og selskapet gikk konkurs. Et nytt selskap overtok i 1882 og det ble etterhvert litt drift — bl.a. fra 1894. Transporten av malmen foregikk med hest og slede til Støren.

Det ble dyr og tungvint transport. Så kom Dovrebanen. Etter planen skulle Dovrebanen være åpen til Berkåk i 1915, og da nok et nytt selskap satte i gang prøvedrift i Undal i 1916 ble det bygget taubane fra Undal til Berkåk. Taubanen stod unyttet i år etter år.

Intet tog kom til Berkåk før i 1921. Imidlertid hadde da gruveselskapet ofret så mye på drift og transport at driften måtte innstille i 1922. Taubanen hadde da vært i bruk bare ett år.

Så ble det atter en død tid for Undals Verk frem til 1950. Da ble det besluttet å tømme gruva for vann. Gruvedriften ble gjenopptatt i 1952 og fortsatte til 1959. Endelig kom så den siste perioden med drift 1966–1971. I den siste perioden ble driften rasjonalisert og modernisert med silotårn og nytt knuseri etc. Men intet hjalp. Undals Verk var ikke liv laga. Malmen — sveltis og kopper — var for mager.

Den 80 år gamle gruveslusken Hans Skamfer siste mann på Undals Verk. Silotårnene i bakgrunnen.

Første bygg på Undals Verk. Gammelsmia fra 1860.

Norges Geologiske Institutt
Bergarkiv
Rapport nr. 6620